

Жывеў Вёсцы Інтэлігент

АНЯ ЗАВЕГЛА на хвілінку ў кантору калгаса. Хацела пабачыць дзяўчат з бухгалтэрыі і лічць раз нагадаць ім, каб сёння вечарам абавязкова самі прыйшлі на рэпетыцыю і другімі наказамі. — Катормы раз збіраемся! Усе дарэмна, — хвалюлася яна.

— Дык вам патрэбны сакратар камсамольскай арганізацыі калгаса «Радзіма»? — запытала яна ў нас. — Я і ёсць сакратар, а ў калгасе працую заахвочаным. Што, правараць прыхалялі? — І кінула калючы позірк на няпростага гасця.

Набліжалася наваліцца. Усе неба завалакла чорна-сіня хмары, раз-пораз успыхвалі бліскавіцы. Аня з трывогай глядзела ў акно: там відны былі жывёлагадоўчыя фермы калгаса.

Нечакана дзверы з грунтатам расчыніліся, у пакой уляцела жанчына і адразу накінулася на заахвочаную:

— Сядзім, Чыркова, у канторы... Так, так, а на тое забылася, што курянт нічога рэальна прывезлі. Бяжы хутчэй ратаваць іх, бо іначай падохнуць усе. Для цябе клапаучыся. Мне што? Ты распачала, што прыняла курянт? Распачала. Табе любая, і адказваць, — уедліва гаварыла яна. — З мяне больш не спягай. Чуеш? Я па-па-рэ - дзіла, запомні гэта, і яна хуценька выйшла з пакоя.

Адразу стала ціха. Заахвочаная маўчала, думаючы пра нешта сваё. На яе малады твары чаргаваліся хмурыні абурэння, крыўды, нейкага нывыказанага смутку.

Час быў сапраўды нязручны для гаворкі. Нічога іншага не заставалася, як прапанаваць раман пайсці на ферму.

— Курянт ратаваць! — нечакана засмялася Аня. — Не троба. Я ж толькі што з фермы. Не так ужо страшны порт, як яго малююць некаторыя перастрахоўшчыкі. Не жаль, не пераважылі яны ішчы ў нас.

Задумалася. Негадзі ўсімкнулася і весела зноў пачала гаворку, нібы нічога не адбылося:

— Гэта нашы будні. Добра, што я не нахалючыся, а так даўно трэ было б адвадзіць канцы, — жартавала заахвочаная. — А тым часам, жыву, працую, змагаюся. Відома, не адна. Памагаюць: партыйная арганізацыя, камсамольцы, стар-

шыня калгаса Пятро Васілевіч Мартысюк. Дзяўчынку нельга было пазнаць. Яна ўважліва мямалася. То злосная, то задумліва, то вясёлая жартаўніца. Аргыстка дый годзе! Талент для самадзейнасці. Цікава было назіраць за яе імгненнымі зменамі.

— І ўсё ж, давайце пагаворым, — спахвілася камсамольскі ваяка і нейкім сухім, афіцыйным тонам, нібы папісанаму, пачала «дакладваць»: — Камсамольцаў у нас 56. Працуюць у палітоўстве, на фермах, у канторы. Даручэнні маюць не ўсе. Сходзіць бываюць у нас не рэгулярна. Селета мы правалі...

— А вы забудыце пра лічбы. Лепш раскажыце, як працуюце, жыўце вы, малады сельскі інтэлігент, і вашы калегі, — папрасіла яна.

На момант яна збянтэжылася: як гэта раптам ды лічбы не патрэбны? Без іх жа хоць у райком не паказавацца. А пасля хітравата ўсміхнулася і з палёгмай уздыхнула: так будзе лепш і цікавей. Пакуль тыя лічбы зачытаеш, пакуль прыгадаеш усе мерпрыемствы, што праводзіліся і не праводзіліся сярод моладзі, прападае ахвота гаварыць пра тое, што найбольш хваляе, непакоіць... А такога яшчэ надзвычай многа.

Слісарная майстэрня сярэдняй школы № 11 г. Магілёва. Вучні 7-га класа Валерыя Вераб'ёў і Уладзімір Прыходька схіліліся над станком. Яны з цікавасцю займаюцца на практычных уроках. Юнакі рыхтуюцца стаць дастойнымі папярнікам рабочага класа.

СПЫНІШСЯ — ПЛЫННЮ АДГОЊІЦЬ НАЗАД

Аня Чыркова — малады сакратар. Калі наўгода нясе яна на сваіх плячах гэтую нялёгкую нагрузку. На фермах заняты і ратніцкі, і днём, і вечарам. Паспрабуй уведць, як працуюць камсамольцы ў полі, а брыгада я ў калгасе не адна. Што ні дзень, то новыя клопаты: то на працу нехта не выйшаў і табе абавязкова скажучы пра гэта ды ішчы ўшкінуць, бач, якія твае камсамольцы, то на палітоўстве і задыт рыбак, і гэтым усё сказана. Настаўнікі, медыцынскія работнікі рэдка чытаюць леныш.

— Не можа гэтага быць, — не вытрымаў такой ганьбы загадчык раённага аддзела народнай асветы Юзгені Міхайлавіч Высоцкі, які прысутнічаў пры нашай размове. — Я зараз жа пазаву дырэктара школы.

Не паспелі аглядзецца, як у пакой зайшоў мастацкі, стройны, гадоў трыццаці мужчына і адразу кінуўся ў атаку:

— Што ж вы хочаце, каб настаўнікі за вас працавалі? — гарачымі дзірктар школы, — настаўнікі заўсёды прыходзяць на рэпетыцыі, а ваша моладзь, дзе яна... І да якога часу ва ўсім будучы вяртаць настаўніка? Ён і так больш за ўсё робіць.

— Цяпер вясна... Людзі позна працуюць на полі ды і на фермах не гуляюць, — злосна гаварыла заахвочаная. — Пакуль упраўляцца на работе, сходяць дадому павячараць, а пасля толькі ў клуб. Час жа ідзе.

— Мы не можам чакаць да поўначы. Вы шукаеце вінаватых там, дзе самі недаробілі, — ушчыўва дырэктар камсамольскага сакратара.

Неўмак слухаць спрэчку двух разумных, паважаных на вёсцы людзей. Сорамна было за дырэктара, які з такой зацікаўлена абараняў гонар свайго мундзіра і крыўдзіла за Аню Чыркову, ёй жа сапраўды нягледзячы.

На тэрыторыі калгаса «Радзіма» працуюць лічць Кругельская сярэдняя школа. Настаўнікі стварылі добры самадзейны калектыў. Іх агітбрыгада выступала ў Ратайчыцах. Але ніхто з кругельскіх настаўнікаў не падумаў памагчы калгаснай самадзейнасці, хоць ёсць у іх калектыве добры баніст. Адгаворка адна — далёка. А гэтае «далёка» якіх пяць-шэсць кіламетраў.

Погодзімся на горшым: ва ўсім вінаваты сакратар камсамольскай арганізацыі Чыркова. Але тады знікае другое пытанне: ці мае права сельскі інтэлігент мірыцца з тым, што ў калгасе занята самадзейнасць, што моладзь мала чытае, што і на працы яна не заўжды паказвае прыклад.

А ці так ужо важна, каб кожны настаўніцкі калектыў меў сваю самадзейнасць? Добра, вядома, калі яна ёсць. Але значна лепш было б, каб гэтыя сілы аб'ядналіся. Тады сельская самадзейнасць адразу стала б больш паўнакроўнай. Гэта не распаўсюдзіла б сілы, якіх і так не багата на вёсцы. Няхай будзе ў кожным калгасе, у кожным саўгасе дружны, вядзаны самадзейны калектыў! Няхай у ім побач выступаюць — трактарыст і настаўнік, дарэка і ўрач, аграном і бібліятэкар.

МЫ ЧАСТА дарэкам моладзь яна, маўляў, нічым не цікавіцца, лянуча працаваць, захапляцца аднымі танцамі ды дзімамі. Ці так яно ў жыцці? Не будзем спыняць увагі на прыватных выпадках, іх на вялікі жаль, яшчэ няма. Лепш уважліва прыгледзімся, што за моладзь жыве і працуе сёння на вёсцы, чым заняты яна, што хваляе яе?

Для гэтага і прыкладаў шукаць шырокі прасторы працоўнаму колектыву. Вось у калгасе Імя Леніна ў вёсцы Гольцы толькі на адной ферме працуюць 18 дарэка, сярэдніх 16 дзяўчат маюць сярэдняе і сям'ягоду адукацыю. На ўсё раён славіцца гаспадыня птушкафермы калгаса Імя Кірава — выпускніца сярэдняй школы Валыціна Калуповіч. Дзяўчына старанна працуе і адначасова заочна вучыцца ў Інстытуце.

Васемнаццаць дзяўчат і юнакоў Кругельскай школы здаюць цяпер экзамены на атэстат сталасці. Высокі патрыятычны пачыні прывялі камсамольцы-выпускнікі. Усім класам яны вырашылі застацца ў родным калгасе. Ужо вядома, хто будзе працаваць на ферме, хто — вырошчваць кукурузу, цукровыя буракі, а хто — вадыць трактар, камбайн.

Значыць, правільна выходзіць сваіх вучняў калектыў настаўнікаў Кругельскай школы. Незразумела адно, чаму цяпер гэ-

тэй моладдзю не толькі канцэрт у Ратайчыцкім сельскім клубе можна паставіць. З яго клубе можна зрушыць, калі знайсці ключыч да кожнага сэрца і настроіць яго на камуністычную хвалю.

Калгаснік з сярэдняй адукацыяй — цудоўна яна нашых дзён. Мы сведкі і актыўныя ўдзельнікі ажыццяўлення Праграмы КПСС, у якой запісана аб знішчэнні розніцы паміж раэзэ і фізічнай працай. Парасткі новага багата сёння наша жыццё. Яны цягнуцца да сонца, святла. І наш абавязак — пампаць расвітаньч маладым магучым і слаім, якіх чакае вялікая будучыня.

І ўсё ж калгаснай моладзі, якая бірае цяпер у сваё працавіты, дужыя рукі, рашучыя ўчасткі сельскагаспадарчай вытворчасці, аднаццаць недарэвалі на мала ўдзя. Праўда, часам гэтую моладзь запрашаюць у районы цэнтр, але, звычайна, гаворка носіць чыста ўтылітар-

скі характар. Гэта моладзь не толькі канцэрт у Ратайчыцкім сельскім клубе можна паставіць. З яго клубе можна зрушыць, калі знайсці ключыч да кожнага сэрца і настроіць яго на камуністычную хвалю.

Калгаснік з сярэдняй адукацыяй — цудоўна яна нашых дзён. Мы сведкі і актыўныя ўдзельнікі ажыццяўлення Праграмы КПСС, у якой запісана аб знішчэнні розніцы паміж раэзэ і фізічнай працай. Парасткі новага багата сёння наша жыццё. Яны цягнуцца да сонца, святла. І наш абавязак — пампаць расвітаньч маладым магучым і слаім, якіх чакае вялікая будучыня.

І ўсё ж калгаснай моладзі, якая бірае цяпер у сваё працавіты, дужыя рукі, рашучыя ўчасткі сельскагаспадарчай вытворчасці, аднаццаць недарэвалі на мала ўдзя. Праўда, часам гэтую моладзь запрашаюць у районы цэнтр, але, звычайна, гаворка носіць чыста ўтылітар-

скі характар. Гэта моладзь не толькі канцэрт у Ратайчыцкім сельскім клубе можна паставіць. З яго клубе можна зрушыць, калі знайсці ключыч да кожнага сэрца і настроіць яго на камуністычную хвалю.

Калгаснік з сярэдняй адукацыяй — цудоўна яна нашых дзён. Мы сведкі і актыўныя ўдзельнікі ажыццяўлення Праграмы КПСС, у якой запісана аб знішчэнні розніцы паміж раэзэ і фізічнай працай. Парасткі новага багата сёння наша жыццё. Яны цягнуцца да сонца, святла. І наш абавязак — пампаць расвітаньч маладым магучым і слаім, якіх чакае вялікая будучыня.

І ўсё ж калгаснай моладзі, якая бірае цяпер у сваё працавіты, дужыя рукі, рашучыя ўчасткі сельскагаспадарчай вытворчасці, аднаццаць недарэвалі на мала ўдзя. Праўда, часам гэтую моладзь запрашаюць у районы цэнтр, але, звычайна, гаворка носіць чыста ўтылітар-

АБ ВОПЦЕ ЛЕПШЫХ

Рэспубліканскія метадычныя навіны культурна-асветнай работы Міністэрства культуры БССР дабульняе вопыт лепшых дамоў культуры, клубы, хат-чытальні, дзіцячыя арганізацыі ў арганізацыі і правядзенні культурна-асветнага працы.

За апошні час выданы рад брашуры і зборнікі. Вобласце іх распаўсюджаюць аб тым, як падрыхтаваць цікавыя тэматычныя вечары, лекцыі і дні, арганізацыя нагляднага агітыву і плакатавання новай кнігі, у брашуры «Завучы агні новага П. Дубовіка» аўтар знаёмых з арганізацыяй браўганда клуба калгаса «Новае жыццё» Карэліцкага раёна. Аб рабоце Бельскага сельскага клуба Палачкага раёна і Каміянскага сельскага клуба Мінскага раёна па прапагандае сярод насельніцтва раённай студэнцкага Племкума ЦК КПСС гаворыцца ў зборніку «Рашаны партыі — у жыццё». «Узорныя вучэбныя праграмы для школ грамадскіх прафесій» — так называюцца метадычны матэрыялы аб падрыхтоўцы масавога-забаўнага, бібліятэчнага, мастацкага.

У аднас Рэспубліканскага метадычнага кабінета прыходзіць цікавыя матэрыялы з усіх канцоў краіны. Сярод назваў брашуры, атрыманых ад ішчыўскіх сяброў, існуюць «Клуб і калгасная вытворчасць», «Паходжанне і іслававы сутнасць хрысціянскіх рэлігійных свята і «3 песьняў работа спорываць» трымамі зборнікі: «Наўгода Тэмава, жытніца і ішчы гарадоў».

Палохае не адказнасць. Няхай сабе. Кажучы жа: узяў за гук — не капы, што надзюж. Непакоіць інашэ: заўдзюж стареіцца зрабіць як найлепш, выхадзіць жа часам наадварот. І не ведаеш, чаму не ладыцца справа. Ну хоць бы, напрыклад, самадзейнасць. Гэта ж сорам дый годзе: што ні рабілі — ніякіх зрухаў! То хлопцы прыдуць (у калгасе яны на дзіва вялікі аматары мастацтва), дзвучат няма. Нарэшце, зборюцца ўсе — настаўніку не дазваляе. Гэта вельмі цяжка — не ведаць, у чым прычына... А сэрца падказвае адно: яна, прычына, заўсёды ў кіраўніку. Значыць, нешта недумала, не так пагаварыла, не тое сказала, бы гаварылася. Такое часта бывае з Аняй.

Колькі ўжо рабілі спроб згуртаваць моладзь, зацікавіць яе, — нічога не памагае. Няма ў Ратайчыцах аўтарытэтнага кіраўніка, няма і баніста, які б усёй душою аддаўся самадзейнасці. Каб самі гарэлі і другіх загвалілі трынным жартам, званай песьняй, вясёлым танцам.

Дырэктар сямігадовай школы Сямён Сцяпанавіч Вялічка — расказвае Аня, — да часна «састарэў» і лічыць, што яно можна і не хадзіць на рэ-

петыцыі. Аграном Браніслаў Сідарэнка — вельмі заняты, хоць мог прынесці вялікую настрасць, ён іграе на баяне. Настаўніца Волга Аляксееўна Сыч лічыцца кіраўніком хору, але ініцыятывы асаблівай не працягвае. Член камітэта камсамольскага ўрач Эміль Натанавіч Данюца — задыт рыбак, і гэтым усё сказана. Настаўнікі, медыцынскія работнікі рэдка чытаюць леныш.

— Не можа гэтага быць, — не вытрымаў такой ганьбы загадчык раённага аддзела народнай асветы Юзгені Міхайлавіч Высоцкі, які прысутнічаў пры нашай размове. — Я зараз жа пазаву дырэктара школы.

Не паспелі аглядзецца, як у пакой зайшоў мастацкі, стройны, гадоў трыццаці мужчына і адразу кінуўся ў атаку:

— Што ж вы хочаце, каб настаўнікі за вас працавалі? — гарачымі дзірктар школы, — настаўнікі заўсёды прыходзяць на рэпетыцыі, а ваша моладзь, дзе яна... І да якога часу ва ўсім будучы вяртаць настаўніка? Ён і так больш за ўсё робіць.

— Цяпер вясна... Людзі позна працуюць на полі ды і на фермах не гуляюць, — злосна гаварыла заахвочаная. — Пакуль упраўляцца на работе, сходяць дадому павячараць, а пасля толькі ў клуб. Час жа ідзе.

— Мы не можам чакаць да поўначы. Вы шукаеце вінаватых там, дзе самі недаробілі, — ушчыўва дырэктар камсамольскага сакратара.

Неўмак слухаць спрэчку двух разумных, паважаных на вёсцы людзей. Сорамна было за дырэктара, які з такой зацікаўлена абараняў гонар свайго мундзіра і крыўдзіла за Аню Чыркову, ёй жа сапраўды нягледзячы.

На тэрыторыі калгаса «Радзіма» працуюць лічць Кругельская сярэдняя школа. Настаўнікі стварылі добры самадзейны калектыў. Іх агітбрыгада выступала ў Ратайчыцах. Але ніхто з кругельскіх настаўнікаў не падумаў памагчы калгаснай самадзейнасці, хоць ёсць у іх калектыве добры баніст. Адгаворка адна — далёка. А гэтае «далёка» якіх пяць-шэсць кіламетраў.

Погодзімся на горшым: ва ўсім вінаваты сакратар камсамольскай арганізацыі Чыркова. Але тады знікае другое пытанне: ці мае права сельскі інтэлігент мірыцца з тым, што ў калгасе занята самадзейнасць, што моладзь мала чытае, што і на працы яна не заўжды паказвае прыклад.

А ці так ужо важна, каб кожны настаўніцкі калектыў меў сваю самадзейнасць? Добра, вядома, калі яна ёсць. Але значна лепш было б, каб гэтыя сілы аб'ядналіся. Тады сельская самадзейнасць адразу стала б больш паўнакроўнай. Гэта не распаўсюдзіла б сілы, якіх і так не багата на вёсцы. Няхай будзе ў кожным калгасе, у кожным саўгасе дружны, вядзаны самадзейны калектыў! Няхай у ім побач выступаюць — трактарыст і настаўнік, дарэка і ўрач, аграном і бібліятэкар.

МЫ ЧАСТА дарэкам моладзь яна, маўляў, нічым не цікавіцца, лянуча працаваць, захапляцца аднымі танцамі ды дзімамі. Ці так яно ў жыцці? Не будзем спыняць увагі на прыватных выпадках, іх на вялікі жаль, яшчэ няма. Лепш уважліва прыгледзімся, што за моладзь жыве і працуе сёння на вёсцы, чым заняты яна, што хваляе яе?

Для гэтага і прыкладаў шукаць шырокі прасторы працоўнаму колектыву. Вось у калгасе Імя Леніна ў вёсцы Гольцы толькі на адной ферме працуюць 18 дарэка, сярэдніх 16 дзяўчат маюць сярэдняе і сям'ягоду адукацыю. На ўсё раён славіцца гаспадыня птушкафермы калгаса Імя Кірава — выпускніца сярэдняй школы Валыціна Калуповіч. Дзяўчына старанна працуе і адначасова заочна вучыцца ў Інстытуце.

Васемнаццаць дзяўчат і юнакоў Кругельскай школы здаюць цяпер экзамены на атэстат сталасці. Высокі патрыятычны пачыні прывялі камсамольцы-выпускнікі. Усім класам яны вырашылі застацца ў родным калгасе. Ужо вядома, хто будзе працаваць на ферме, хто — вырошчваць кукурузу, цукровыя буракі, а хто — вадыць трактар, камбайн.

Значыць, правільна выходзіць сваіх вучняў калектыў настаўнікаў Кругельскай школы. Незразумела адно, чаму цяпер гэ-

тэй моладдзю не толькі канцэрт у Ратайчыцкім сельскім клубе можна паставіць. З яго клубе можна зрушыць, калі знайсці ключыч да кожнага сэрца і настроіць яго на камуністычную хвалю.

Калгаснік з сярэдняй адукацыяй — цудоўна яна нашых дзён. Мы сведкі і актыўныя ўдзельнікі ажыццяўлення Праграмы КПСС, у якой запісана аб знішчэнні розніцы паміж раэзэ і фізічнай працай. Парасткі новага багата сёння наша жыццё. Яны цягнуцца да сонца, святла. І наш абавязак — пампаць расвітаньч маладым магучым і слаім, якіх чакае вялікая будучыня.

І ўсё ж калгаснай моладзі, якая бірае цяпер у сваё працавіты, дужыя рукі, рашучыя ўчасткі сельскагаспадарчай вытворчасці, аднаццаць недарэвалі на мала ўдзя. Праўда, часам гэтую моладзь запрашаюць у районы цэнтр, але, звычайна, гаворка носіць чыста ўтылітар-

ПЕРШАЕ

1. Крыху звачэйшым, чым звычайна, голасам яна сказала:

— Дык я іду... Можна ўсё-ткі і ты? Хоць раз сходяць, як людзі, разам... Сказала і адчула, як замірае ў грудзях: а што, калі б заподозрыць нялюднае ў гэтым звачэйшым, чым звычайна, голасе, і сапраўды зачэха з ёй пайсці? А што, калі б прывяці нечаканую тонкасць і зразумее фальш запытання — яна ж прапаноўвала схадыць, «як людзі», толькі спадзеючыся, што ён адмовіцца? Спытае зараз, што гэта за вечар, то будзе выступаць, скажа: «Можна і сапраўды...» Не, не, толькі не сёння! Не будзе сэрца! Не біт так гук і цяжка!..

— Не на заподозрыць, не прывяці тонкасць, не спытаць. Толькі зморшчыць, разглядаючы сабе ў лустарку:

— Як-небудзь абідзецца. Ідзі сама... Сорак гадоў бабе, а лётае па выстаўках, прамірае ды літаратурных вечарах, як іштухтык!

З калідора заваляла маці:

— Барыс! Фі! Як не сорамна!

Ішчым разам яна б і сама не змоўчала—адказала б і на «абаву», і на «інштутку», і на «сорак гадоў». Але сёння — сёння яе гэта ніяк не кранала і яна з палёгмай перадынула:

— Добра. Усё гэта—старая песьня. Але ты—што ты будзеш рабіць? Няжю зноў усё вечар пракачаешся на канале з паскудным дэзэтамкам?

— Эн засяляюць сатым вентробным смяхам—божа, якая ў яго з'явілася пошлая манера смяцца!

— Ды ўжо ж кожнаму сваё! Каму перчытаваць Блока, а каму—Глялюк пані Баркі! Не ва ўсіх жа такая вытанчаная натура, як у маёй шанюнай гаспадыні дому!

Зноў пошлацца. Ведае, што гэта яе злуе, і знорок, знорок... Але яна і цяпер змоўчала—ішчым разам, ішчым. Толькі перапыталася:

— Дык усё-ткі — будзеш дома ці куды збіраешся!

— Эн усё разглядай сабе ў лустарку.

— Усё туды ж—да Пятра Іванавіча. Пульк ж учора не закончылі... Цяпер паморщылася яна:

— Толькі, калі ласка, не да трох гадаў, як учора.

— Эн буркнў—яе аж перасмыкнула ад гэтага сытага самазадоволення бурчання!

— Час ужо засвоіць наша правіла: у суботу сядзім дапазна, а ў нядзелю—да апошніх паведамленняў. Каб на службу з'яўляцца севжанкімі, як гурочкі Невжынія!

Апошняя слова яна пачула ўжо на лясніцкай клеццы.

Уп. МЕХАУ

А ПАВЯДАННЕ

Усе яго кніжкі, да адной, старанна хаваліся ў яе стале на рабочым... Але ж яны рассталіся чэзрць стагоддзямі назады! Ён помніўся ёй гнуткім, як лазіна, гімнастам, лепшым танцам на школьных вечарах, гонарам драматычнага гуртка, няўдзяльным прадметам сэрцадэна сакрэту равесніц. Ён і зараз стаяў і тонкі. Шчабатухі вакол, ды і яна сама таксама і зараз любуюцца яго гарэзнічымі сінімі вачыма, яго жывым юначым тварам. Але ж быў яшчэ—і яна гэта бачыла чачыла!—быў яшчэ пратэз замест кіці, былі палебаныя скроні.

У яе аж закружылася галава, так захачалася падысці, абняць, прысунуцца да пакалечанай рукі, дакрануцца да сінізны на скронях—ці такія ж яны мяккія, яго валасы, як калісьці? Але ў гэты момант ён расказаў шчабатухам штосці вясёлае, усміхнуўся—і яна схвілялася сутаргава за калону, схавалася за людзей.

Так усміхаўся яго боцка. Імяна так. Гэта нейкае чаруўніцтва — такое падабенства. Яна мала таго помніць так, як помніць Рыгора Паўлавіча. І цяпер яна адчула страх. Самы звычайны страх. Нібы сапраўды не Вадзім, яе далёкае дзіцячэ каханне, стаў непаладзіць, абкружаны шчабатулічымі дзвучатамі, а бацька яго Рыгор Паўлавіч! Такі, якім быў ён у іх апошняю сустрэчу ў Градзюцы.

Яна заўсёды адчувала перад Рыгорам Паўлавічам страх. Дзвучынкай і падлеткам — таксама. Але тады было інашэ, не такое. Тады быў харошы, пачыны страх-павага. Певага да ардынаксца, героя грамадзянскай вайны—з ім вельмі прыемна было хадзіць: ардынаксца былі тады рэдкасцю і сустрэчыны з'явіліся ўсё. Певага да вучонага дырэктара і таварыша яшчэ са студэнцкай пары. Маці надзвычай ганарылася дружбаю іх сям'яў, гэта яна і пастаралася, каб дачка яе трапіла ў адзін клас з Вадзімам.

І быў ішчэ адзін страх, найбольшы — страх перад яго бацькам. Бо сінія гарэзнічыя вочы Рыгора Паўлавіча—такія ж, як цяпер у Вадзіма—бачылі ўсё. Усё, што здавалася глыбока-глыбока схаваным.

У тую сплячкую літвінскую нядзелю трыццаць самага года на дачы ў Рыгора Паўлавіча было паўночкім людзей. У яго доме заўсёды было многа гасцей—то калішня партызанскія таварышы, то калегі-вучоныя, то землякі-капільныя, а то—які ў тую нядзелю—адны, і другія, і трэція. І ўсе трымаліся гаспадары. Асабліва жанчыны. Маці яе, на правах даўняй прыяцельніцы, усё час абпяралася на руку Рыгора Паўлавіча і на кожную яго забавую гісторыю адказвала ахвотным, нейкім не такім, як звычайна, грудным смяхам:

— Ох, Рыгор Паўлавіч, хопіці! Ох, пашкадуй, не вытрымаю! Здавалася, дзе тут да іх—да яе і Вадзіма! Тым больш Рыгора Паўлавічу.

Але, калі селі вакол абруса, пасланнага на ўзлеску, і Рыгор Паўлавіч хітравата ёй падмігнуў, яна жанхулася, зразумевшы, што ён усё час за імі сочыць і прыкмеціў усё да драбніц. І тое ж за снадземным крадком яны з Вадзімам краналіся адно аднаго рукамі, а зараз, у абед, спецыяльна селі не побач, і ўсё ж часцей, чым астатнія вакол абруса, сустракаюцца позіркамі. І тое, як хмурыўся

вай замест кіці быў пратэз. Яна ведала, што ў ваіну яго цяжка параніла. Яна ведала нават, дзе яго параніла — каля Харкава ў сорах арміі. Яна ведала кожнае дзельце яго жыцця, як ведала напаміць яго вершы, — яе стале на рабочым... Але ж яны рассталіся чэзрць стагоддзямі назады! Ён помніўся ёй гнуткім, як лазіна, гімнастам, лепшым танцам на школьных вечарах, гонарам драматычнага гуртка, няўдзяльным прадметам сэрцадэна сакрэту равесніц. Ён і зараз стаяў і тонкі. Шчабатухі вакол, ды і яна сама таксама і зараз любуюцца яго гарэзнічымі сінімі вачыма, яго жывым юначым тварам. Але ж быў яшчэ—і яна гэта бачыла чачыла!—быў яшчэ пратэз замест кіці, былі палебаныя скроні.

У яе аж закружылася галава, так захачалася падысці, абняць, прысунуцца да пакалечанай рукі, дакрануцца да сінізны на скронях—ці такія ж яны мяккія, яго валасы, як калісьці? Але ў гэты момант ён расказаў шчабатухам штосці вясёлае, усміхнуўся—і яна схвілялася сутаргава за калону, схавалася за людзей.

Так усміхаўся яго боцка. Імяна так. Гэта нейкае чаруўніцтва — такое падабенства. Яна мала таго помніць так, як помніць Рыгора Паўлавіча. І цяпер яна адчула страх. Самы звычайны страх. Нібы сапраўды не Вадзім, яе далёкае дзіцячэ каханне, стаў непаладзіць, абкружаны шчабатулічымі дзвучатамі, а бацька яго Рыгор Паўлавіч! Такі, якім быў ён у іх апошняю сустрэчу ў Градзюцы.

Яна заўсёды адчувала перад Рыгорам Паўлавічам страх. Дзвучынкай і падлеткам — таксама. Але тады было інашэ, не такое. Тады быў харошы, пачыны страх-павага. Певага да ардынаксца, героя грамадзянскай вайны—з ім вельмі прыемна было хадзіць: ардынаксца былі тады рэдкасцю і сустрэчыны з'явіліся ўсё. Певага да вучонага дырэктара і таварыша яшчэ са студэнцкай пары. Маці надзвычай ганарылася дружбаю іх сям'яў, гэта яна і пастаралася, каб дачка яе трапіла ў адзін клас з Вадзімам.

І быў ішчэ адзін страх, найбольшы — страх перад яго бацькам. Бо сінія гарэзнічыя вочы Рыгора Паўлавіча—такія ж, як цяпер у Вадзіма—бачылі ўсё. Усё, што здавалася глыбока-глыбока схаваным.

У тую сплячкую літвінскую нядзелю трыццаць самага года на дачы ў Рыгора Паўлавіча было паўночкім людзей. У яго доме заўсёды было многа гасцей—то калішня партызанскія таварышы, то калегі-вучоныя, то землякі-капільныя, а то—які ў тую нядзелю—адны, і другія, і трэція. І ўсе трымаліся гаспадары. Асабліва жанчыны. Маці яе, на правах даўняй прыяцельніцы, усё час абпяралася на руку Рыгора Паўлавіча і на кожную яго забавую гісторыю адказвала ахвотным, нейкім не такім, як звычайна, грудным смяхам:

— Ох, Рыгор Паўлавіч, хопіці! Ох, пашкадуй, не вытрымаю! Здавалася, дзе тут да іх—да яе і Вадзіма! Тым больш Рыгора Паўлавічу.

Але, калі селі вакол абруса, пасланнага на ўзлеску, і Рыгор Паўлавіч хітравата ёй падмігнуў, яна жанхулася, зразумевшы, што ён усё час за імі сочыць і прыкмеціў усё да драбніц. І тое ж за снадземным крадком яны з Вадзімам краналіся адно аднаго рукамі, а зараз, у абед, спецыяльна селі не побач, і ўсё ж часцей, чым астатнія вакол абруса, сустракаюцца позіркамі. І тое, як хмурыўся

вай замест кіці быў пратэз. Яна ведала, што ў ваіну яго цяжка параніла. Яна ведала нават, дзе яго параніла — каля Харкава ў сорах арміі. Яна ведала кожнае дзельце яго жыцця, як ведала напаміць яго вершы, — яе стале на рабочым... Але ж яны рассталіся чэзрць стагоддзямі назады! Ён помніўся ёй гнуткім, як лазіна, гімнастам, лепшым танцам на школьных вечарах, гонарам драматычнага гуртка, няўдзяльным прадметам сэрцадэна сакрэту равесніц. Ён і зараз стаяў і тонкі. Шчабатухі вакол, ды і яна сама таксама і зараз любуюцца яго гарэзнічымі сінімі вачыма, яго жывым юначым тварам. Але ж быў яшчэ—і яна гэта бачыла чачыла!—быў яшчэ пратэз замест кіці, былі палебаныя скроні.

У яе аж закружылася галава, так захачалася падысці, абняць, прысунуцца да пакалечанай рукі, дакрануцца да сінізны на скронях—ці такія ж яны мяккія, яго валасы, як калісьці? Але ў гэты момант ён расказаў шчабатухам штосці вясёлае, усміхнуўся—і яна схвілялася сутаргава за к

МАЙСТАР РЕАЛІСТЫЧНАГА РАМАНА

Да 150-годдзя з дня нараджэння І. А. ГАНЧАРОВА

Творчасць І. Ганчарова займае танаарова месца ў гісторыі стварэння рускага рэалістычнага рамана, які ўжо даўно атрымаў сусветнае прызнанне.

Наступнік пушкінскіх і гогольскіх традыцый, Ганчароў мастак належаць да школы рэалістычнага рамана, які ўжо даўно атрымаў сусветнае прызнанне.

«Амаль усе пісьменнікі новай школы... між іншым, і я...» — усё мы ідзем па пракаладным Пушкіным шляху. Ідучы за ім і не збочваючы, бо гэта ёсць адныя пратапаныя асновы класічнага шляху мастацтва і мастацкай творчасці... — пісаў Ганчароў у 1887 г., калі быў ужо аўтарам усіх сваіх праслаўленых раманаў.

У артыкуле «Лепш пазна, чым ніколі» Ганчароў прысягае правільнаму раману. І гэта, якога называе «аляксандраўскім раманам», гаворыць пра «радасную цэльнасць» тако «дыхаючы яго творца». А ў артыкуле «Нататкі аб асобе Бліскага» (1874) Ганчароў аддаў даніну любові і павагі вялікаму крытыку. Ён не падзяляў рэвалюцыйных пераконаванняў Бліскага, але ўлюбў, які зрабіў на яго вялікі рэвалюцыйна-дэмакрат свай антырэвалюцыйнай прапаганды, быў глыбока і паважна. Побач з Тургеневым, выкрывальнікам прыгоншчыка, яко ў самым пачатку свайго творчага шляху Ганчароў выступае супраць памешчыцка-двараўскага паразітызму.

Раманам Ганчарова — «Звычайная гісторыя» (1847), «Абломаў» (1859), «Абрыў» (1869) — выраслі з агульнай мастацкай і ідэалагічнай канцэпцыі іх аўтара, пісьменніка-рэаліста. Ён неадразавава адначасна адзінаццаці задушмы сваіх раманаў, прычыны крытыкам, які не бачыў «трылогіі» ў яго творчасці. Так, ён пісаў у 1879 годзе: «...бачу не тры раманы, а адзін. Усе яны з'яўляюцца адной адуляю п'ятаю, адной паслядняй і адной пераходна ад адной эпохі рускага жыцця... да другой».

Ужо першы раман Ганчарова «Звычайная гісторыя», высокая ацэнка Балінінскім, з'явіўся водгук на сучаснасць. Ствараючы складаны псіхалагічны вобраз Адуева-племініка і Адуева-дзядзю, пісьменнік разнавае бліспянацца двараўскага «рамантызму» і «лагоднасці». І ў той жа час, выдзяляючы новы тэма ў літаратуры тып «стаючага» чалавека, справы, тып адкаванана бюракрат-негацыянта, ён зусім не ідэалізаваў яго — духоўных якасцяў. Гэта асабліва ярка праявілася ў адлюстраванні поўнага краху буржуазных ідэалаў сямейнага шчасця героя, у пастаноўцы пісьменнікам праблемы «жаночай эмансцыпцыі», якая атрымае потым яшчэ больш глыбокае асвятленне ў наступных раманах.

У перыяд вялікага грамадскага ўздыму 60-х гадоў стварыў Ганчароў раман «Абломаў». Як і ўсе лепшыя творы рускай літаратуры таго часу, ён адлюстраввае пратэст супраць прыгоншчыка і вынес суровы прыговор дараформеннай Расіі. Вобраз Абломава створаны вялікім майстрам. Глыбокі аналіз творца Ганчарова даў у

артыкуле «Што такое абломаўчына?» Дабралюбу, які спадуча ў сваёй ацэнцы тонкую эстэтычную назірлівасць з публіцыстычным пафасам рэвалюцыйна-дэмакраты.

«Ганчароў з'яўляецца перад намі мастаком, які ўмее паказаць паўнацэннае жыццё», — пісаў Дабралюбу.

Раман «Абрыў» быў сустрэты дэмакратычнай крытыкай сурова. Шчадрын у артыкуле «Вулічная філасофія» назваў «няёмкім несвоечасовым подзвігам» выступленне Ганчарова з антыінтэлігентнай тэмай. Але гэтага тэма не вытэрпела замест рамана. Калі ў вобразе Марка Волахава пісьменнік і паказаў рысы, не характэрныя для ўдзельніка вызваленчага руху 60-х гадоў, адступіўшы ў дадзеным выпадку ад рэалістычных прынцыпаў адлюстравання жыцця, дык адначасова ён імінуўся раскрасіць тэму крушэння «старой праўды», патрыярхальных поглядаў на жыццё і пакутлівых пошукаў новага лепшага прадстаўнікі мыслічай двараўскай інтэлігенцыі. Такі Ганчароў, які паводле задуму пісьменніка, з'яўляецца загінулым развіццём вобраза Абломава ў новую эпоху.

У процівагу карцінам «сна і застое», Ганчароў імікша паказвае ў «Абрыў» і абуджэнне новага жыцця. У сувязі з гэтым матавам створан вобраз Веры, якая валодае, як і Волга Ільіна, з рамана «Абломаў», незалежным розумам, гордым і моцным характарам, высокай маральнай чысцінёй. Усе гэтыя рысы, разам з імікшнем да «новай праўды», збліжаюць гераіню рамана «Абрыў» з пераходна моладдзю 60-х гадоў XIX стагоддзя. Па словах В. Караленкі, у вобразе Веры ярка выражана тое, што перажывала тагачаснае малодзе пакаленне, калі перад ім «бліснуў апалячочы кліч новай праўды, якая ідзе на змену бабуніку мудрасці».

Лепшая частка творчай спадчыны Ганчарова — яго рэалістычныя праблемныя раманы, высокамастацкае дарожныя нарысы («Фрагмент Палада»), літаратурна-крытычныя артыкулы («Лепш пазна, чым ніколі», «Мільён пакут») — вытрымалі праверку часам. Творы Ганчарова перавыдаюцца ў нас вялікімі тыражамі і сталі звыклічым масавым бібліятэк. Іх чытачы — мільёны савецкіх людзей, будаўнікоў камунізма.

З. МЯЛКІН, кандыдат філалагічных навук.

Гэты выпадак адбыўся трынаццаць год назад у даліне ракі Маас — адным з прамысловых раёнаў Бельгіі. На працягу пяці сутак там стала зусім безветранае надвор'е. Замест таго, каб узнімацца ў неба і рассяявацца ў вышыні, дым асядаў на зямлю. У атмасферы сабралася незвычайна многа шкодных для здароўя рэчываў, што прывяло да масавых захворванняў.

Праз 18 год аналагічна з'ява назвала ў горадзе Даноры (ЗША). Атрутныя туманы вельмі часта ўзнікаюць у Лондане, Парыжы, Лос-Анжэлесе (Каліфорнія). Так, у туманні тыдзень з 17 па 23 снежня 1951 года смертнасць у Парыжы павялічылася на 25 працэнтаў. У Лондане такі ж туман паміж 5 і 9 снежня 1952 года быў прычынай чатырох тысяч смерцей.

У нашай краіне не бывае падобных атрутных туманаў і такіх згубных вынікаў змяшчэння атмасферы сярністымі газаў і іншымі шкоднымі рэчывамі. Але ці да гэтаго хоча бы найменшым падставу для самасупакоення? Безумоўна, не!

Нельга мірыцца з тым, што над горадам Мінскам стаець чорная хмара дыму і копаці, што на нашу сталіцу штодзённа асядае 135—140 тон популы і сажы, якія выкідаюцца ў атмасферу нацельнымі прамысловымі і камунальнымі прадпрыемстваў. Вельмі забруджваецца паветраны басейн гарадоў і выхлупнымі газаў аўтамабільнага транспарту. Толькі адна аўтамабільная, у залежнасці ад магутнасці рухавіка, выдзяляе ад шасці да дзесяці кубічных метраў газу за гадзіну!

Засмечанасць атмасферы ва ўсіх раёнах горада Мінска значна перавышае дапушчальныя нарматывы. Нават на Ленінскім праспекце, ля Прывакзальнай плошчы, у парку Чалюскаў канцэнтрацыя сярэняста і наднага газу вельмі вялікая. А як вядома, забруджанае паветра пагаршае мікраклімат згубна ўплывае на здароўе насельніцтва, помнікі архітэктуры. Газы, дым і пыл рэзка зніжаюць сонечную радыяцыю, адмоўна дзейнічаюць на здароўе людзей і асабліва дзяцей.

Устаноўлена, што ў населеных пунктах з брудным паветрам людзі часцей хварэюць на запаленне лёгкіх, бронхіт і іншыя хваробы, чым у населеных пунктах з чыстым паветрам.

Значны барачба за чысціню атмасферынага паветра з'яўляецца адной з важнейшых народна-гаспадарчых праблем, першачарговай задачай палітэліі ўжо жыцця савецкіх

ЗА ЧЫСТАЕ НЕБА НАД ГОРАДАМ

людей. На жаль, пра гэта забываюць кіраўнікі дзяржавы многіх прадпрыемстваў, ведамстваў і арганізацый.

Вось, напрыклад, Мінскі завод ацяпляльнага абсталявання. Удзельнічаючы ў вышэйшых камітэтах гэтага прадпрыемства, Газы і куродым атручваюць усё навакол. Дробныя часткі негарэлага паліва і металу пранікаюць у цэхі, у жылыя памяшканні, у сталовую, у заводскія раўнішчы, асядаюць на дах будынкаў. Гэтым пылам і сажам дыхаюць рабочыя, інжынерна-тэхнічны персанал.

Чым растлумачыць, што вы так бязлітасна ставіцеся да здароўя калектыва завода? Чаму не прымаеце захадаў? — спыталі мы ў дырэктара завода А. Сафарова.

— Да гэтага рукі не даходзяць. Усе заняты планам. Бо

за зрыў вытворчых заданняў нас нічо не пахваліць, — пачуўся адказ.

Безумоўна, «хваліць» за невыкананне вытворчых заданняў не трэба. Але нельга ж за лічбавымі паказчыкамі не бачыць людзей, Тым больш, што поспех плана, поспех вытворчых заданняў вырашаюць людзі і пра іх трэба штодзённа клапаціцца.

У жніўні мінулага года за забруджванне атмасферы і вадаёмаў тав. Сафарова быў штрафаваны. Але, відаць, гэта не навучыла яго, бо інакш ён заняўся б устаноўкай на прадпрыемстве дыма- і газаўлоўнікаў.

Не лепшая справа з чысцінёй атмасферынага паветра на заводзе жалезабетонных вырабаў і асфальтабетону. На ўвазку змешчальных устаноў, напрыклад, засмечанасць перавышае дапушчальныя нормы ў 500—250 метраў ад устаноў канцэнтрацыі пылу (на выніках лабараторных аналізаў) вышэйшая за дапушчальную нормы ў 26 разоў, а сажы ў 60 разоў. Намечаныя тэрміны пераабсталявання змешчальных устаноў даўно мінулі, а прак-

тычна для ачысці атмасферы нічога не зроблена.

— Пара зачысці гэтую «капцілку», — спрашталі заўважваючы жыхары рабочага пасёлка.

Не толькі на ўскраіне, а і ў цэнтры Мінска развілася «капцілка». На вуліцы Валадарскага, побач з Драматычным тэатрам імя А. М. Горькага, што-дзённа ў паветра ўзнімаецца чорнае воблака дыму. Гэта куродыміч картграфічнага фабрыка (дырэктар В. Урусаў).

Засмечваюць паветра горада Мінска фабрыка імя Калініна, завод імя Мяснікова, плавараўны завод і многія іншыя прадпрыемствы, якія ў свой час справядліва за гэта крытыкаваліся.

А якое становішча з санітарнай аховай атмасферы ў іншых гарадах рэспублікі? Не лепшае, а сям-там нават горшае.

Уздым да прыкладу, Магілёў. У жылным квартале ля завода «Стромашына» вельмі моцна забруджана атмасфера паветра. На заводзе штурчана наладна, металургічным, пад'ёмна-транспартнага абсталявання, клеўным і іншымі ўстаноўкам па ачысці дыму і газу ад шкодных рэчываў.

Шмат дыму, гары і популы выкідаецца ў атмасферу прадпрыемствамі горада Віцебска. Круглыя суткі дымяць коміны завода імя ХХІІ з'езда КПСС. Сцены, дамы і нават вокны бліжэйшых будынкаў набілі ўжо чорна-карычневых колер. А калі дадаць, што атмасферу забруджвае тытунёвая фабрыка, алейна-экстрактавы завод і нацельныя іншыя прадпрыемствы і арганізацыі, карціна становіцца непрыгляднай.

Не змагаюцца за чысціню атмасферынага паветра ў Гомелі, Оршы, Барысаве і іншых гарадах Беларусі.

Што ж трэба зрабіць для таго, каб паветра нашых гарадоў было чыстым?

Перш за ўсё забяспечыць няўхільнае выкананне Закону «Аб ахове прыроды ў Беларускай ССР», прынятага ВІ сесіяй Вярхоўнага Савета рэспублікі ў снежні мінулага года, у якім указваецца, што «ўтрыманне

шкодных рэчываў у прамысловых і гаспадарча-бытовых выкідах у атмасферу, ваду і глебу не павінна перавышаць гранична дапушчальных канцэнтрацый, устанавіваемых з улікам інтарэсаў усіх галін народнай гаспадаркі і гігіенічных норм».

Ні ў якім разе нельга дапусціць, каб у эксплуатацыю ўводзіліся прамысловыя, бытавыя і іншыя аб'екты, калі яны не маюць ачышчальных збудаванняў ці сістэм па ачысці паветра ад дыму, газу і іншых шкодных рэчываў.

Было б карысным, па прыкладу іншых гарадоў краіны, у Мінску і абласных цэнтрах рэспублікі арганізаваць кантроль за захаваннем устаноўленых савецкім заканадаўствам правіл і палажэнняў па санітарнай ахове атмасферынага паветра. У гэтым напрамку павінна быць значна актывізавана дзейнасць аргану Міністэрства аховы здароўя рэспублікі і Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па ахове прыроды. Мэтазгодна ў Мінску і іншых буйных прамысловых цэнтрах мець адзін-два спецыялісты па ахове паветранага басейна. У апарце Саўнаргаса павінны быць работнікі, якія б адказвалі за гэтую важную справу.

А чаму б не разгарнуць спартыўна-прадпрыемствамі рэспублікі за чысціню атмасферынага паветра, прыкладна на такіх асновах, якія за чысціню вадаёмаў? Беларускі савет прафесіянальных саюзаў, Саўнаргас БССР, міністэрствы і ведамствы павінны неадкладна разгледзець і вырашыць гэтае пытанне. Кантраляваць прафесіяналы на аздараўленні атмасферы трэба распрацаваць і зацвердзіць па кожнаму міністэр-

ству, ведамству, прадпрыемству. Для аздараўлення паветранай атмасферы гарадоў рэспублікі, на наш погляд, мэтазгодна забараніць будаваць індывідуальныя гаражы пасрод жылых кварталаў, а тасмама забараніць грузавы і пасажырскі аўтатранспарт з'яўляцца ў гарадах у жылых кварталах гарадоў і рабочых пасёлкаў. Неабходна больш займацца аздараўленнем гарадоў і населеных пунктаў, што з'яўляецца адным з важнейшых фактараў аздараўлення атмасферы. Трэба палепшыць санітарны стан вуліц, плошчаў, тратуараў, двароў, сквераў і паркаў.

Усім гэтым пытанніам павінны штодзённа займацца падарска Саветы дэпутатаў працоўных, мясцовыя аддзелы Беларускага таварыства аховы прыроды, прафсаюзнае арганізацыі, намасомол, уся наша грамадскасць.

І, нарэшце, тых гаспадарнікаў, кіраўнікоў прадпрыемстваў і арганізацый, якія груба парушаюць закон аб ахове прыроды, неабходна прыцягваць да строгага адназначна. Без гэтага, як відаць, на дадзеным этапе не абдыцца.

У выдатным дакуменце сучаснасці «Праграма КПСС — ёсць чужою», глыбока гуманнае слова: усё для чалавека, усё ў ім чалавек. Камуністычная партыя, Савецкі ўрад нічога не шкадуць для лепшага жыцця народа. Намечана шмат добрых мерапрыемстваў па палепшэнню добраўпарадкавання гарадоў і іншых населеных пунктаў. І іпсер нам усім трэба забяспечыць здзяйсненне гэтых мерапрыемстваў, і чым хутчэй, тым лепш.

Калі мы хочам сказаць пра што-небудзь важнае, мы гаворым: «Патрэбна я паветра». І гэта зусім правільна! Паветра нам патрэбна для жыцця, для працы, для адпачынку... Дык няхай жа неба над горадам будзе заўсёды чыстае і празрыстае! Няхай жа паветра будзе такое, каб кожны жыхар горада, выйшаўшы з дому і ўздыхнуўшы на поўныя грудзі, моў усклікнуць:

— Хараство ягое!
Б. ПЯРКОУСКІ.

ДРУГОЕ НАРАДЖЭННЕ КАРЦЫНІ

Вось яна ляжыць на сталі. За сабою, нельга дыравацца да злучэння ад тэлу пацалі, яна рассяпае на кавалкі. Даўно з карціны злез лак і ўся яна зцінулася ў шчыльны наліт. Яна не сарваецца. Ёе моцна ўеся ў фарбы.

Пакуль што вельмі цяжка сказаць, хто аўтар карціны. Нават невідца назваў карціну «Гэтыя дзевяціццаць», што яна напісана ў першай палове XVIII стагоддзя. На ёй — партрэт мужчыны. Але калі ўважліва ўгледзець гэту работу, невідцама мэтака, пераконанаешся ў тым, што пісаў ё ё бесспрэчна таленавіты чалавек.

Неуданідавана яшчэ канчаткова тое, як карціна трапіла ў фонд Дзяржаўнага мастацкага музея. Магчыма, што ё наліткі злезіў з карціны, і многімі шуканым у рэлігійнай ваіны фашысты вывезлі ў Германію фонды музея. Потым пакарэленыя палітвязні вывезлі ў Беларусь. Мужнічскі партрэт быў не толькі запілены, але і папраны. І вось паўстаў пытанне аб рэстаўрацыі невідцама карціны.

Рэстаўрацыя... Гэтая складаная работа займае іны раз два і тры месяцы. Прыкладна столькі працуе над карцінай рэстаўратар Барыс Дамітравіч. Ён складае падавыя кавалкі палатна, асцраджае, нібыта хірург, сшыў яго. Потым падлісці новыя палатні і выкінулі яго на падрамнік. Але гэта толькі пачатак. Цяпер неабходна зняць увесь, можа, двухсотгадовы наліт пылу, кавалкі лаку, паліроўкі, якія ўтварыліся ад пламняў тлушчу. Значыць гэта неабходна рознымі рэстаўрацыйнымі рэчывамі. Пры гэтым так, каб не панаваць тонкі, таўшчынёй у 0,01 міліметра пласт фарбы. Вось яшчэ адна аналітычная і мінутых стагоддзях вывясці самі рыхтавалі фарбы. Склад некаторых з іх з'яўляецца тэмамі, дай і да сённяшняга дня. Таму неабходна і іншыя рэчывы, можа, апрацоўваць карціну. Вось чаму рэстаўратар яшчэ і даследчык, якому прыходзіцца кожны раз у

іных абставінах сутыкацца з невідцама. І вось італійска-па-міліметра ачышчаецца палатно! Ажываюць фарбы. Карціна перажывае сваё другое нараджэнне. Работа над партрэтам мужчыны — не першая рэстаўрацыя Барыса Дамітравіча. За апошнія два тры гады жыццё многіх шыкавых палатна вядомых мастакоў. Спартыўна-прадпрыемствамі рэспублікі і іншых населеных пунктаў. І іпсер нам усім трэба забяспечыць здзяйсненне гэтых мерапрыемстваў, і чым хутчэй, тым лепш.

СПЫНІШСЯ — ПЛЫННЮ АДГОЊЦЬ НАЗАД

[Заканчэнне. Пачатак на 2-й стар.]

ны характар — якую практычную карысць можа даць, скажам, перадавы вопыт.

Абменнацтва вопытам, пацярпаўшы прагноўныя здыбы, надзвычай патрэбна і вайна. Але для духовага росту моладзі гэтага надзвычай мала. Многія юнакі і дзяўчаты выказваюць жагальнае неадчувальнасць шык лекцыяў аб вышэйшым мастацтве і музыцы. Другія прапаноўваюць наладжваць дні адпачынку, стварыць своеасаблівыя маладзёжныя клубы, каб яны працавалі выключна на самадэянасці, на ініцыятыве. Для іншых шчыра ўдзельнічаюць у дыскусіях, спрачаюцца па пытаннях маралі, аб новых кнігах і фільмах. Усёго не пералічыць.

Сярод прапаганда моладзі няма такіх, якіх нельга было б здзейсніць. Усё можна зрабіць, калі сельская інтэлігенцыя возьме на свае плечы асноўны цяжар гэтай удачнай работы.

НАСТАЊІК вучыць дзяцей і ён не можа стаяць абыхава да таго, кім уводзіць у жыццё яго выхаванцы — будучыя яны працаваць, шыкаўнымі людзьмі ці дармадцамі і абібокамі.

А наогул у жыцці напатнаеш рознае. Вучыць ў Дамітравічскай сярэдняй школе Георгій Гардзук — сын вясельнага раба. Хлопец здольны, але слабы ў той ён рос, разбіваўся яго душа. Кожнаму вядома, як цяжка перавысваць чалавека, калі ў школе гаворыцца адно, а ў сям'і — зусім іншае. У дзевятым класе, у якім вучыўся Георгій, адлі ён не быў камсамольцам. Бацька катэгорычна забараніў.

Юнак перайшоў у дзесяты клас і па волі бацькі пакінуў

вучыцца ў Дамітравічскай школе. Ён пераехаў у Брэст і паступіў вучыцца ў вясельную школу. Былі ўсе падставы непакоіцца за яго лёс.

— Мы разумеем, чаму такія крупныя меры прыняў да сына поў Гарбачук, — расказвае дырэктар школы Пліп Ільч Валў. — Відаць было, што юнак усім сэрцам цягнецца да нашага жыцця, а бацьку было гэта не да спадобы.

Не прайшоў у школу Георгій, і ўсё з палёгкай уздыхнулі. Ніхто цяпер не скажа, нічо не абвінаваціць, што ў іх школе такі няродскі вучань. Сам жа дырэктар сцвярджае, што ў новам асяроддзі, дзе Георгія нічо не ведае, зерні новага, што заплалі ў яго душу, могуць заважыць, засохнуць.

Што ж будзе далей з юнаком, на якім шляху ён пойдзе? Ці выйдзе з яго попік, ці стане ён на шлях сумленнай працы? Нікога гэта ў школе ўжо не хвалюе.

Фармалізм, душэўная чэрствасць і абыхавасць — страшныя ворагі сельскага інтэлігента. Яны дрэнна ўплываюць на яго, адводзяць у бок ад магістральнай лініі жыцця. У адных усё душэўныя сілы паглынае ўласная гаспадарка, які гэта здарылася з урачом сельскай бальніцы ў Дамітравічскай В. Язерскай, другія кідаюцца ў лір алкаголю. Зубны ўрач гэтай жа бальніцы А. Пашкевіч, каб нейкім чынам «зарабіць» лішнюю капеўку на гарэчку, заняўся пратэраваннем. Гэта добра, калі чалавек аваладвае сумежнай прафесіяй. Дрэнна тое, што, набраўшы грошай у сваё дашчэпнае пацянцаў, ён не выконвае аказанні. Больш года хадзіла да зубога ўрача бібліятэкарка Каміянюшка сель-

скага Дома культуры Т. Аўрамава і ніякіх вынікаў.

— Ніколі не думала, што інтэлігентны чалавек, урач, можа паіцца на такі нізкі ўчынак. Я ж верыла яму, — гаворыць Аўрамава.

А што можа быць страшней, як страціць веру ў чалавека. І ў сям'і А. Пашкевіча трымае сябе даспятачна, нехабна. Цяжка жыццё яго дзеям і жонцы, настаўніцы В. Ганчаровай.

Дырэктар Дамітравічскай школы П. Валў настроены аптымістычна. Лекцыяна прапаганда ў іх наладжана добра. За пяць месяцаў гэтага года настаўніч прачыталі населенцтва звыш 60 лекцыяў. Па колькасці, можа, гэта і наблага. А вось пра дэяснасць кожнага выступлення мала дабе партыйная арганізацыя школы. Ёсць факты, калі вучні ходзяць у царкву. Ды што вучыць? Нават дырэктар сям'ядамовай школы Ф. Бачкоўра на свае сямейныя свята запрашае пасломшчыка.

МЫ ПАВІННЫ дамагацца таго, каб у дзеі ў грамадскім жыцці калгаса і саўгаса быў патрэбнае душы кожнага вясельнага інтэлігента.

Заўсёды трымаючы ў курсе падзей чалавека газета, часопіс, кніга. Дружба з кнігай — абавязковая адзнака інтэлігента. З болей даводзіцца сёння гаварыць аб тым, што настаўнік усё яшчэ мала чытае. Бібліятэчныя фармулы сельскага інтэлігента — нямыя сведкі абыхаванага стаўлення да самага вялікага чужа на зямлі — кнігі. А калі ўжо і бярэ, напрыклад, літаратурныя кнігі ў бібліятэцы, дык часцей за ўсё толькі строга ў рамках школьнай праграмы. Далёка не ўсе настаўнікі Дамітравічскай і Кругэльскай школ з'яў-

юцца чытачамі сваіх школьных ці клубных бібліятэк, а ў раённай бібліятэцы яны наогул родкі годзі.

Гэтая раўнадушнасць моцна трывожыць і непакоіць. Мо таму і здараюцца такія кур'ёзныя выпадкі, калі загадчык навукаў часткі Дамітравічскай школы, выкладчыца беларускай мовы і літаратуры В. Высародская не ведала, што ўся краіна рыхтуецца адзначаць 80-ю гадавіну з дня нараджэння Я. Купалы і Я. Коласа. Калі б зайшла Валыяна Федараўна ў бібліятэку Дамітравічскага сельскага Дома культуры, яна ўбачыла б там з любоўю зробленую вітрыну з твораў народных паэтаў. А ў школе — ні ў бібліятэцы, ні ў населенных газетах — нідзе не знішчыла я адзінак, што калекцыя настаўнікаў і вучняў рыхтуецца да гэтай знамянальнай падзеі.

Дарчы, у школьнай бібліятэцы пануе такі вярхал, такі непарадак, што проста дзіву даешся. Патрэбныя кнігі тут пры ўсім жадаванні не знойдзеш дасягненні беларускай літаратуры і мастацтва, калі ў ішчэ кінулася ў вочы, што кніг тут надзвычай мала, няма навінак, большасць з іх набыта гадоў дзесяць назад. Надзвычай бедны аддзел беларускай літаратуры.

У бібліятэцы Кругэльскай сярэдняй школы кніг значна больш. У маі там яшчэ вусё чытаць, які рэкамэндаваў, што чытаць да Дня Савецкай Арміі. І таксама ні слова пра Коласа і Купалу. Выкладчыкі літаратуры не цікавіцца, што чытаюць іх вучні, не гутарыць з імі аб прачытаных кнігах. У выніку поўнай бескантрольнасці вучні сабе, восьмымі і дзевятымі класамі захапляюцца літаратурай, ад чытання якой ім пакуль што

можна было б устрымацца. Вось літаратура, якая карыстаецца ў школьнікаў найбольшым поспехам: Нгуен «Зладзейка», Рэмарк «Тры таварышы», Зала «Дамскае шчасце», Брантэ «Джэн Эйр», Мапасан «Мілы друг», Драйзер «Джэн Герхард», Стэфан Цвейг «Псыхэ неаізмамі», «Дваццаць натры тэдзіны з жыцця жанчыны»...

У Камянецкім раёне працуе каля 160 выкладчыкаў рускай і беларускай лі